

Swedish Women's Educational Association – SWEA International

Tid, motivation & bristande resurser begränsar barns möjlighet att lära sig svenska utomlands

En sammanfattande rapport från BUS-workshoppen i Bologna

Av Lena Normén-Younger & Monica Bravo Granström

A decorative graphic at the bottom of the page consists of several overlapping, semi-transparent geometric shapes in shades of blue and grey, creating a layered, architectural effect.

2013

Inledning

SWEA-projektet ”Barn Utomlands & Svenska språket” initierades hösten 2012. Planen bestod av att tillsätta en arbetsgrupp (2012), skapa en projektplan (2013), implementera projektet (2014-2016) och till sist utvärdera utfallet av projektet (2017) för att bestämma hur och om man ska gå vidare. Syftet med BUS är att hjälpa föräldrar utanför Sverige med att föra vidare svenskan till sina barn och stötta barnens flerspråkighet.

Den 5 oktober 2013 hölls en första BUS-workshop under SWEAs världsmöte i Bologna i Italien. Monica Bravo Granström som sitter i SWEAs arbetsgrupp för BUS, hade blivit inbjuden av SWEA Internationals styrelse att leda workshoppen. Monica är utbildad översättare med fil. mag. i spanska, där även engelska, historia och allmän språkvetenskap ingick. Hon undervisar i svenska på Hochschule Ravensburg/Weingarten i Tyskland samt arbetar som teknisk redaktör. Monica har en högskoleexamen från Högskolan i Dalarna i svenska som andraspråk och har precis givit ut boken ”I love svenska” (Isaberg förlag, september 2013).

Den preliminära projektplanen för BUS var utformad för att utbilda och inspirera föräldrar genom webinarier, språkmöten och en artikelserie i SWEA-tidningen FORUM. Workshoppen i Bologna var ett aktivt sätt att stämma av om arbetsgruppens tolkning och prioriteringar stämde med SWEA-medlemmarnas uppfattning.

Workshoppens upplägg & resultat

Monica inledde med en snabb presentation och genomgång av vad BUS innebär. Därefter presenterades sex frågor (se tabell 1 nedan) som underlag för diskussion av deltagarna. Ca 150 Sweor deltog uppdelade i tre olika sessioner. Under varje session delades de in i grupper om ca 6-10 personer. En sekreterare valdes för varje grupp som sammanfattade svaren. Svaren på frågorna diskuterades under 15-20 minuter. Workshoppen sammanfattades med en ca 15-minuters diskussion om vad de deltagande Sweorna hade kommit fram till. Trots tidsbrist och tekniska problem (under den andra sessionen) resulterade workshoppen i ett stort utbyte av erfarenheter och åsikter rörande barn utomlands och deras möjlighet att lära sig svenska.

Tabell 1. Frågor som ställdes och diskuterades under workshopen

Nummer **Fråga**

- 1 Vad har du för allmänna erfarenheter av barns svenska i utlandet?
 - 2 Om barnen inte pratar svenska idag, vilka tror du var de största hindren för språkinläringen? Hur förhåller de sig eventuellt som vuxna?
 - 3 Om barnen pratar svenska idag, vad var det som gjorde att de lärde sig svenska? Vad fick dem att behålla språket?
 - 4 Vilka behov kan utlandssvenska föräldrar och släktingar ha under tiden barnen är små för att hjälpa dem när det gäller svenskan?
 - 5 Hur tycker du att SWEA ska gå vidare med BUS? Finns det initiativ/delprojekt som inte är del av planeringen idag?
 - 6 Hur tycker du att SWEA kan arbeta lokalt med olika initiativ för att inspirera nya mammor att prata svenska med barnen?
-

Svaren renskrevs dagen efter workshopen och sammanfattades punktvis under varje fråga. Därefter sorterades de efter tema under varje fråga. Här presenteras de som övergripande slutsatser efter de teman som identifierades.

Resultat av diskussionen

Sweornas allmänna reflektioner & åsikter

De deltagande Sweorna hade varierande familjekonstellationer. Allt från familjer med ett flertal barn som alla pratade svenska till familjer med flera barn där ingen talade språket. Man beskrev familjer med barn som pratade upp till fyra språk och där svenska var ett av dem. Deltagarna upplevde att barn i familjer där båda föräldrarna var svenska hade lättare att lära sig svenska än i de familjer där bara en av föräldrarna var svensk.

Barnens svenskkunskaper stod i direkt relation till föräldrarnas engagemang. Uttalet av svenskan kunde variera från helt perfekt till en med stark accent. Vissa tyckte att barnen missade nya ord

och slangord (t.ex. fett, ballt). Svenskan lät därför ofta lillgammal jämfört med den svenska som barn i Sverige pratar. Man nämnde också att tonåringar inte hängde med i svenska tonåringars språk. Deltagarna föreslog att man som vuxen bör arbeta med att förnya sitt eget språk för att kunna lära barnen en modern svenska, eftersom vårt språk stagnerar när vi flyttar utomlands.

Generella erfarenheter var att det var viktigt att vara konsekvent, att inte ge upp när barnen svarade på omgivningsspråket och att själv inte blanda språken när man pratade, men också att barnets ålder spelade in. Förstaspråket var ofta svenska tills skolåldern då omgivningsspråket ersatte svenskan som förstaspråk. Som tonåringar var många barn generade över svenskan, men som vuxna blev de stolta över ett extra språk. Sœur som hade vuxna barn där barnen inte hade lärt sig svenska upplevde att barnen var besvikna över detta och höll föräldrarna ansvariga för detta på ett anklagande sätt.

Man beskrev allmänt ett stort inflytande över barnets möjlighet att kunna ta till sig svenskan från omgivande samhälle, media och skolor. Värderingar omfattade att barnen var flerspråkiga och att det inte bara är svenskan som är viktig. Man tyckte att mammor idag hade större möjlighet att prata svenska med sina barn pga av mer kunskap om fördelarna med flerspråkighet.

En motiverande faktor som omnämndes var att det var viktigt att barnens svenska var bra om man som utlandssvensk ville att de skulle studera i Sverige i framtiden. En annan var att att barnen inte kunde kommunicera med sin svenska familj om de bara pratade på omgivningsspråket(n).

Vad hjälper SWEA-barnen att lära sig svenska?

På frågan om vad som hade hjälpt barnen att lära sig svenska trots utlandsboendet, fanns det tre huvudområden: genom att skapa motivation för barnet, att ge dem tillräckligt med tid på svenska och tillgång till studier i och på svenska.

Motivation

Deltagarna menade att man var tvungen att göra svenskan till något roligt och positivt. Man föreslog att skapa lust med svenska filmer, böcker, mysstunder och lördagsgodis. Någon föreslog skämtsamt att man skulle skälla på omgivningsspråket.

Det ansågs också viktigt att skapa intresse för Sverige och den svenska kulturen. Någon föreslog också att ett krav på att kunna svenska för att man skulle få behålla sitt svenska pass efter 21 års ålder skulle öka motivationen att prata svenska, kanske både för föräldrar och barn?

Tillräckligt med tid på svenska

Mängden tid på svenska som en avgörande faktor. Deltagare som hade pratat svenska från att barnet var bebis upplevde att barnet inte ifrågasatte varför det pratade svenska.

Geografisk närhet till Sverige nämndes av Sweorna i Europa som en stor fördel eftersom hemresorna blev mer frekventa. Detta gav också tid i Sverige där barnen var tillsammans med andra svenska barn i en autentisk miljö. Barn absorberade då svenska snabbare. Någon påpekade dock att mormor och morfar var tvungna att instrueras om att vara konsekventa i sin användning av svenska när barnen umgås med dem.

Utomlands hjälpte det att ha svensk barnomsorg (svensk au pair), en miljö där svenska pratades runt barnen och om barnen hade svenska lekkamrater.

Utbildning i svenska

Ett flertal grupper hade identifierat studier i svenska som viktiga. Svenska skolan utomlands, internationell skola med svensk inriktning och Sofia Distans nämndes som viktiga instanser. Någon nämnde också barn som hade studerat svenska för att ta Tisus. Det sistnämnda är ett behörighetsgivande prov i svenska språket för akademiska studier i Sverige om man saknar betyg i svenska.

Vissa Sweors barn hade gått på internatskola i Gränna eller på Sigtuna, där undervisningen bedrivs på svenska på heltid. Vissa menade också att sommarkurser för barnen i Sverige var en viktig resurs och hade positiv påverkan på svensk kunskaperna.

Vad hindrar SWEA-barnen att lära sig svenska?

Sweorna beskrev rent generellt problem i omgivningen, partnerns, sin egen och barnens motivation och attityd.

Negativ omgivning

Många upplevde den direkta omvärlden som negativ eller oförstående. Svärföräldrar och skolpersonal kunde ifrågasätta huruvida man som förälder skulle prata svenska med barnen. Vissa barn hade till och med blivit mobbade för att de pratade svenska. Vid handuppräknings under en session som svar på frågan om hur många som hade blivit tillsagda av barnets skola att

inte prata svenska var det dock förhållandevis få som hade varit med om detta, vilket kanske speglar att många Sweor lever i flerspråkiga miljöer med barn på internationella skolor,

När det gällde föräldrarnas attityd till svenska verkade partners inställning vara avgörande i många fall, i alla fall om han inte förstod svenska. Om pappa inte trivdes med svenska i hemmet blev svenskan lidande. Föräldrarna kunde i vissa fall inte ens enas om vilket eller vilka språk som ska pratas hemma.

Föräldrarnas egen motivation påverkade också barnets kunskaper. Många sade sig inte ha tagit tid och att de tyckte det var svårt om barnen var irriterade över att de måste tala svenska. Vissa kände sig ensamma i relation till svenskan. Man upplevde att det blev svårare med barn nummer två och beskrev en allmän brist på motivation och ork. Andra hinder deltagarna upplevde var att föräldern inte klarade av att vara konsekvent i användandet av svenskan, och någon påstod att man som barn och förälder inte kunde ha svenska som ett hemligt språk.

För barnen själva minskade motivationen om svenskan bara användes i hemmet. Barnen tyckte att det var lättare att lära sig omgivningsspråket, och deltagarna beskrev stora individuella skillnader i om barnen ville lära sig svenska eller ej. Vissa barn kände sig annorlunda när de pratade svenska, vilket minskade deras vilja att använda det. Andra beskrev det som att barnen inte såg ett behov av att prata svenska om det bara var en person som pratade svenska med det.

Tiden på svenska räckte inte

Ett återkommande dilemma var tiden som barnen hade till svenskan. Vissa deltagare hade inget umgänge med andra svenska familjer. I Italien, där det är lång arbetstid som gäller, spenderade barnen en majoritet av tiden med farföräldrarna på italienska när de var små. Barnen hade också ofta ett annat gemensamt språk än svenska.

Andra aspekter som nämndes som också begränsade tiden på svenska för barnet var att de inte hade några svenska lekkamrater i utlandet och att de inte hade läs- eller skrivkunskaper på svenska. Man tyckte också att tiden minskade med antal barn vilket gjorde det svårare för de yngre barnen att lära sig svenska.

Bristande resurser

Överlag föreslog man inte bristande resurser som det huvudsakliga skälet till att barnen inte pratade svenska. Däremot beskrev några avsaknaden av verktyg för hur man hjälper sitt barn att fortsätta med svenskan när barnet har börjat skolan.

Vilka verktyg ansåg föräldrarna att de behövde för att hjälpa barnen med att utveckla och använda sin svenska?

Igen kunde svaren ordnas in under begrepp som motivation, tid och studier på svenska, där media och andra hjälpmedel på svenska var viktiga verktyg för föräldern för att påverka barnets svenska.

Motivation

Man efterlyste verktyg som skapade ”ständig inspiration”. Man tyckte också det var viktigt att skapa en känsla hos barnet av att det är betydelsefullt att prata svenska. Detta genom att påminna dem om deras identitet och att de till hälften är svenska. Genom att samla dem i grupper tyckte man att man motverkade känslan av att de var ensamma om att prata svenska.

Öka tiden på svenska

Deltagarnas förslag var att öka tiden på svenska genom lokala lekgrupper genom SWEA eller Svenska kyrkan, för att barnen skulle få höra, prata och leka på svenska.

Media spelade här en viktig roll. Böcker, filmer och appar på svenska gav både tid och övning i svenska. Många tyckte att tillgången till Internet gjorde det enklare att lära sig svenska eftersom man kan se på svensk TV över webben. Speciellt böcker och läskunskap poängterades, eftersom det är svårt att lära sig svenska genom att bara prata. Man måste också läsa på svenska.

Skype var något som många använde frekvent. Detta gav samtal med mormor och morfar via nätet.

Hjälpmedel

Vissa hjälpmedel efterlystes. Deltagarna tyckte att man skulle kunna använda SWEAs websida för att få kontakt med varandra. Många ville också ha en sammanställning av aktuell forskning som visar hur bra flerspråkighet är och att det inte är skadligt för barnet, för användning vid diskussioner med partnern, partnerns familj eller den lokala skolan. Man efterfrågade också råd och information om hur man hanterar en nivå på svenskan som inte är perfekt. Speciellt vid skolstarten, där många kände att de behövde information om hur man som förälder kan hjälpa sitt barn att utveckla sin svenska när de plötsligt var omgivna av lokalspråket.

Utbildning/Svenskundervisning

Svenska Skolan Utomlands och internationella skolor med svenskundervisning var viktiga verktyg som alla Sweor inte har tillgång till på sin ort. Man efterfrågade därför online kurser för de barn som inte har tillgång till svenskundervisning på den ort de bor. Någon ville också att Svenska skolan utomlands skulle sälja läromedel för hemmabaserad undervisning där föräldern kunde fungera som handledare.

Vad tyckte Sweorna att BUS skulle syssla med?

Rent allmänt tyckte man att BUS skulle skapa aktiviteter som gav mammor direkt stöd och att BUS skulle marknadsföras som en attraktiv fördel för mammor som SWEA-medlemmar.

Utveckla information på nätet

Det var ganska tydligt efter våra tre sessioner att en majoritet av deltagarna inte helt visste vad BUS var. Man tyckte att BUS måste presenteras i detalj på SWEA-webben så att vi blir mer kända inom SWEA. Det ska dock nämnas att de som vi har som vår målgrupp verkade ha en ganska tydlig bild av vilka vi var. Någon efterlyste en BUS-manual, vilket kanske kan uppfattas som den beskrivning av BUS som vi redan har sammanfattat och som kommer att göras tillgänglig via SWEAswebbsida inom ett par veckor.

Andra förslag deltagarna hade var att vi skulle skapa en online tidning med aktuellt material för barn på nätet. Man ville att BUS skulle sprida åldersspecifik information om svenska böcker, filmer och ljudböcker, och att vi skulle förklara behovet av att lära sig läsa och skriva på svenska för föräldrar som hittills inte sett detta som ett viktigt led i att lära sig svenska. Deltagarna ville även att vi skulle förmedla information om hemspråksundervisning, Sofia Distans och annan utbildning online med relevans.

Man ville även att BUS websida på SWEA-webben skulle förmedla information om sport- och andra läger i Sverige på sommaren och relevanta skolappar. Man ville att BUS successivt skulle informera om projektresultat och BUS förehavanden.

Någon efterlyste också råd och information på webben om hur man hanterar en hemflytt då det uppstår språkproblem för barnen vid återinträde i skolan i Sverige.

Studier & utbildning

Deltagarna tyckte att BUS borde hålla fler webinarium, att de skulle fortsätta vara gratis och ligga på lämplig tid på dygnet så att Sweor över hela världen kunde delta.

Någon tyckte att BUS skulle engagera sig i att ge rabatt på Svenska skolan eftersom det var dyrt med kostnaderna. Ett annat förslag var också att BUS skulle ordna ett svenskt läger för Sweors barn på sommaren i Sverige.

BUS på lokal nivå

Inledningsvis ansåg man att det var viktigt att anpassa BUS verksamhet på lokal nivå i våra olika SWEA-avdelningar beroende på vilka resurser som finns på orten. Deltagarna föreslog en stöd- och/eller kontaktperson inom varje lokalavdelning som den som BUS arbetsgrupp kunde kommunicera direkt med.

Genom BUS-kontakten tyckte man att BUS skulle sprida information om de resurser som finns lokalt eller online. Lokalavdelningarna skulle kunna lägga in BUS-punkter i sitt årliga program och se till att man introducerade SWEA-barnen till svenska traditioner.

Något som nästan samtliga deltagare tyckte var viktigt var att skapa en lokal svensk miljö för SWEA-barnen. Många SWEA-avdelningar har redan mamma-barngrupper med tid för lek och sång där barnen får leka med andra barn på svenska, men man tyckte att BUS kunde uppmuntra till en grupp på de orter där det inte finns. Vissa tyckte att lekgrupperna skulle inkludera en sagostund med högläsning eller annan viss pedagogisk inriktning.

Deltagarna föreslog även grupper för äldre barn, något som någon gav beteckningen ”Young Swedes”. I dessa skulle man inte bara läsa sagor och sjunga utan t.ex. utöva någon sport tillsammans. Lokalt kan man även ordna kontakter till svenska barnvakter. Andra föreslagna aktiviteter på lokalnivå för barnen var bokklubb för barn, barnboksbytarklubb, barnkalas på svenska och tennis-, sim- eller andra sportlektioner som hålls på svenska.

Deltagarna tyckte också att BUS på lokal nivå skulle skapa flerspråkighetskvällar, där man t.ex. kunde bjuda in någon från SWEA Int'l eller annan relevant instans som har kunskap och material om flerspråkighet. Någon föreslog också att BUS skulle sprida information om boken ”I love svenska”.

Man föreslog också samarbete med den Svenska skolan utomlands, t.ex. genom att ordna handledning för studier från svenska skolan samt att den lokala SWEA-avdelningen kunde ge donationer till den lokala skolan. Överlag ansåg man att BUS bör etablera ett samarbete med Svenska skolan utomlands.

Diskussion & slutsatser

Att samla nästan 150 personers åsikter, erfarenheter och tankar är ingen enkel sak. De samlade påståendena kan representera allt från en till många personers åsikter, och vi har inte lagt någon energi i denna rapport på att rätta uppfattningar som går emot rådande uppfattningar inom språkvetenskapen. Istället kommer vi att använda detta som underlag för vad vi behöver informera mer om.

Desstom fick vi av flertalet personer höra att de hade anmält sig extra till mötet på lördagen just för den här workshopen. De hade dock trott att det var en föreläsning, inte en workshop, och de saknade de praktiska råd som de trodde att de skulle kunna ha fått. Alla kommenterade den korta tiden som hade utsatts till detta angeläga ämne.

Frågan om vad BUS bör syssla med gav många förslag som måste diskuteras av vår arbetsgrupp under de kommande månaderna. Tiden är begränsad, och de viktigaste BUS initiativen måste identifieras och prioriteras. Helt klart är att behovet finns där, men idellt arbete utgör en begränsning som gör att man omöjligen kan omfatta alla områden. Det skulle vara intressant att gå utanför SWEAs gränser och inleda ett samarbete med andra organisationer som SVIV, SI, Svenska kyrkan eller SUF.

Överlag beskrev Sweorna tre återkommande teman som något som hade hjälpt eller stjälpt deras barns möjligheter att använda och utveckla sin svenska och det som BUS bör i framtiden fokusera på. Dessa var motivation, tid och kunskap.

De tydligaste signalerna från deltagarna om BUS framtida aktiviteter var följande:

- BUS måste bli mer synligt och känt inom SWEA.
- BUS bör skapa aktiviteter som direkt stöttar mammorna och ger dem motivation och ork att fortsätta eller inleda barnets flerspråkighet med svenska som viktig del. Flerspråkighet utan externt stöd är ingen omöjlighet men mycket mer av en utmaning än om man har en organisation som SWEA i sin ringhörna. Det finns fortfarande många myter om flerspråkighet som BUS kan verka för att avliva.
- BUS är en medlemsförmån för Sweor och bör marknadsföras som sådan.
- BUS bör etablera lokala kontaktpersoner för att underlätta kommunikationen om vad som sker på internationell nivå.
- Aktiviteter bör arrangeras inom ramen för BUS på lokal nivå. BUS arbetsgrupp kan ge förslag och återkoppling på dessa.

Avslutningvis vill vi tacka SWEA International's styrelse med Margaret Sikkens Ahlquist i spetsen, för deras betydelsefulla stöd av BUS. Tack vare våra tre workshoppar i Bologna som gjordes möjliga genom ett resebidrag till Monica Bravo Granström, fick vi i BUS arbetsgrupp en värdefull möjlighet att få direkt återkoppling från våra medlemmar. Detta gav oss en detaljerad uppfattning om de internationella och lokala behoven som finns inom SWEA. V kan nu revidera vår projektplan så att den bättre överensstämmer med verkligheten och fortsätta agera på ett sätt som är i våra medlemmars intresse.

Vi vill också tacka samtliga deltagare för att de så generöst delade med sig av sina personliga erfarenheter. Ämnet för "Barn Utomlands & Svenska språket" engagerar och känns ända ner i lilltårna. Under några timmar fick vi höra om Sweors positiva och negativa erfarenheter om flerspråkighet utomlands, och dela deras glädje och sorg i förhållande till dessa. Den flerspråkiga vägen har ofta många hinder även om föräldern har bra intentioner.

Det är vår förhoppning att BUS ska kunna minska känslan av ensamhet för de Sweor som behöver det. BUS fortsätter nu i sin strävan om att skapa mer motivation för föräldrar och barn att använda och utveckla sin svenska, möjlighet till mer tid på svenska för barnen samt mer allmän kunskap om flerspråkighet.

Tack!

Lena Normén-Younger & Monica Bravo Granström